

od sebe že tod začel odpirati neki pretekli, zanimivi svet, skrit za znano, pa spet očitno čisto neznanu zunanjščino; treba jo bo raziskati, odkriti njeno zgodovino! V tem smislu so si krožkarji »razdelili« »avtorje« in se lotili dela: prebirali so literarne zgodovine (!), iskali drugo literaturo, ugotavljali današnje stanje objektov, ki so s tem ali onim avtorjem v zvezi zanimivi, intervjuali svojske; živečim so razposlali pisma s preprostimi, ampak prav pametnimi vprašanji — nato pa iz zbranega gradiva pripravili prikaz loškega deleža v slovenskem slovstvu; vmes so natresli pravo drobno antologijo literarnih besedil, ilustratorji so dodali ilustracije, tu in tam so pritaknili še fotografijo. In nastalo je berilo, ki je po svoji tematiki loškim učencem gotovo zanimivo domače; po svojem izrazu pa je tudi dostopno, ko so ga napisali njihovi sošolci sami; skrbno mentorjevo oko je zraven pazilo, da reč ni zdrknila v prazno, marveč da je vseskozi informativno polna. Skoraj sem prepričan, da takšen prikaz prav radi preberejo tudi loške matere in loški očetje, pa ne samo iz razumljivega ponosa nad svojimi otroki, marveč iz žive radovednosti: navsezadnje je o domačem kraju in njegovi preteklosti vedeti še kaj več, vsaj prijetno in lepo.

Pred tema dvema zvezkoma, spomladi 1977, so pripravili številko s podobnim pregledom loškega slikarstva; delo je teklo takrat podobno (najprej so pregledali snov, razdelili so avtorje in literaturo, recimo ustrezne razstavne kataloge, potem so šli na delo, tudi v ljubljanske galerije, na pogovore k slikarjem, v korespondenco z njimi — in na koncu je nastala lepa panorama loške slikarske umetnosti; za tiste, ki jim delajo strokovni izrazi težave, so dodali slovarček z najpotrebnejšimi razlagami! Zgled umetnostne vzgoje!).

V »običajnih«, netematiziranih zvezkih pa gojijo najrazličnejše oblike jezikovnega sporočanja in ustvarjanja: od »prvih pesmic« do intervjujev, od športne reportaže do znanstveno fantastične pripovedi; sploh ne ostajajo pri goli »klasični« literarni imitaciji, ki — saj to vemo — vse prerada in prepogosto spuhiti v nezanimiv neživiljenjski verbalizem.

Zakaj vse to opisujem? Zato, ker se mi zdi, da učence z velikim pridom in na privlačen način navaja k mnogoterim koristnim rečem.

Čisto gotovo najprej k samostojnemu opazovanju pojavov, k iskanju razlag zanje. Pogosto »mrtva« šolska snov zadobi nena-

doma zelo žive poteze. Mimo železnega repertoarja »klasikov« se ponujajo v ospredje in v opazovanje tudi obrobnejši, iz domače perspektive pa gotovo prav imenitni možje (in žene) — recimo poleg Tavčarja Cegnar, za katerega po učnem načrtu ne bi zvedeli ničesar, pa je prav, da kot Ločani o njem vsaj kot svojem rojaku le kaj vedo. Vključevanje živečih ustvarjalcev v krog zanimanja gradi učencem zavest o nenehnem sprotne snovanju v umetnosti, neposredni pogovor z njimi pomaga k realnemu dojetanju (vtis, da pesnik ni noben meglen oblak v človeški podobi: kakšno dragoceno spoznanje, tudi za razumevanje literature — pa ga da šolski pouk?). Navaja k spremljanju vsega novega: ne z deset in večletnim, domala nujnim šolskim zaostankom, marveč iz intimnega zanimanja.

Potem pa posredne, vendar enako dragocene koristi: zdajšnji urednik Trat Aleš Jelovčan mi je napisal pismo, ki je korespondenčno vzorno. Pa pomislimo: kakšna odlična šola za spretnost pisanja pisem je to dopisovanje s slikarji, pesniki in drugimi ljudmi! Pisana so v zavesti, da ne morejo biti kakršnakoli skrupalca, zato so v pisavi, slovnicu in sporočilu kar se da skrbna, naravnost vzorna (mentorjeva roka!). Če smo odkriti, koliko nas pa zna pisati dobra pisma, da o slovenski poslovni korespondenci in korespondenčni kulturi sploh ne črhnemo! — Podobno velja za prepise pogovorov z magnetofonskega traku (tega je v Tratah precej): kdor je kdaj kaj takega počel, ve, da zahteva obilo spretnosti in izrazne gibčnosti! Še ena moderna oblika pisanja torej; skoraj vsakodnevna nuja, pred katero bojo stali današnji sodelavci Trat v življenju premnogokrat, pa četudi ne bojo novinarji ali pisatelji; in ne bojo v zadregi — šola, njihov učitelj slovenščine jih je pripravil na vse te reči!

Mar ni to odlično? Odličen primerek metode v sodobni šoli in obenem odličen primer za to, kaj vse mladi, prepogosto iz naše lenobe podcenjevani osnovnošolec zmore, kaj vse ga veseli!

Matjaž Kmecl
Filozofska fakulteta v Ljubljani

Slovenski zapis v glagolici iz 1462

Paul Uiblein je v poročilih avstrijskega inštituta za zgodovino objavil in s komentarjem opremil doslej neupoštevano av-

strijsko kroniko iz časa cesarja Friderika III (Eine unbeachtete Chronik Österreichs aus der Zeit Kaiser Friedrichs III.; Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung 1970, str. 386—415; na članek me je opozoril Primož Simoniti, za kar se mu lepo zahvaljujem). Rokopis kronike je sestavni del rokopisnega zbornika, ki ga hrani benediktinski (t. i. škotski) samostan na Dunaju pod katalogno št. 209 in lokalno signaturo 145; zapisan je na oštevilčenih listih 338 do 345. Pisec kronike in še nekaterih zapisov v zborniku je po Uibleinovih dognanjih Sebastijan Gruber iz spremstva viteza Hansa Sechkerja. O njem meni Uiblein: »Pisec je bil pač laik in mogoče najprej oproda Hansa Sechkerja; njegovo izvedenost v vojaški stroki izpričuje tudi strokovna artilerijska nomenklatura (v zapisu) k letu 1462.« (Str. 391.) O jeziku kronike navaja podmeno germanistke Marie Hornung, ki je opravila lingvistično analizo; ta sodi, da je pisec teksta prišel iz srednjebavarskega prostora, rokopis sam pa bi mogel biti dolnjeavstrijske provenience (str. 388).

Nas tu ne zanima Gruberjeva kronika, pač pa neki drug njegov zapis v istem zborniku, in sicer »v slovenskem jeziku in z glagoljaškim črkopisom« (str. 390) na st. 281 b ob koncu Aristotelovih spisov v nemškem prevodu. O njem poroča Uiblein: »Notica v glagolici slove:

O. E. D.
 BUDI UOILA TBOIGA
 ZEBASTIAN JRVBER
 MARIA MA MAMILA
 ZEBASTIAN GRVBER
 1462
 ALEXI (ali ALESTI)

Tu Gruber piše vedno nepravilno u za v in obratno. Zadnja beseda bi utegnila označevati dan (17. julij). Hübl, Catalogus 228, navaja (s tiskovno napako list 381 namesto 281) le letnico 1462, ne beleži pa notice v glagolici. Za pomoč pri razrešitvi notice se moram najvdaneje zahvaliti gospodu prof. dr. Bernhardu Bischoffu (München) in gospodu prof. dr. Josipu Hammu (Dunaj).« (Str. 390, op. 22.)

O vprašanju, kje se je Gruber seznanil s slovensščino in z glagolico, sodi Uiblein: »Njegovo vsekakor nezadostno znanje glagolice in slovenskega jezika nam dokazu-

je, da se je pač moral muditi daljši čas na slovenskem ozemlju.« (Str. 390.) Vendar za takšno podmeno ni niti v kroniki niti v drugem objavljenem gradivu nobene stvarne opore. Pač pa najdemo v kroniki namige o stikih z nekaterimi vitezi s slovenskega etničnega ozemlja; Gruber se je mogel tesneje povezati s kakšnim vrstnikom iz njihovega spremstva, ki ga je naučil nekaj slovenskih rečenic in ga seznanil z glagoljaško pisavo. Pustolovski Andrej Baumkircher je manj verjeten, tem bolj pa Gašper Črnomeljski. Gruberjev gospod Hans Sechker je potoval skupaj s kranjskim vitezom Gašperjem Črnomeljskim v zimi 1450/51 v Rim in od tam v neapeljsko kraljestvo h kralju Alfonzu (str. 388, 394—7). Oba viteza sta bila leta 1452 tudi v spremstvu Friderika III. pri kronanju (str. 391 in 397, op. 35). Najbolj verjeten pa je stik kar v letu 1462, ko je nastal Gruberjev zapis (datum 17. julij je problematičen) oziroma na katerega se Gruberjeva (poznejša?) notica nanaša. Takrat je bil Gruber več kakor verjetno na Dunaju v bližini cesarja, ki so ga v gradu oblegali jeseni uporni Dunajčani in nato še brat Albert z vojsko (str. 407—8). Med kranjskimi vitezi, ki so prišli takrat z deželnim glavarjem na čelu reševat cesarja, pa sta bila tudi brata Jurij Črnomeljski, cesarski svetnik in glavar v Postojni ter na Krasu, in Gašper Črnomeljski, deželni stolnik in oskrbnik Smedlnika (Valvasor X, 296). Pri tem kaže omeniti, da je istega leta Elizabeta Črnomeljska ustanovila frančiškanski samostan v Novem mestu, leta 1467 pa sta brata Jurij in Gašper Črnomeljska omogočila zidanje frančiškanskega samostana pri belokranjskem Gradcu; frančiškani na Kranjskem pa so bili neposredno povezani s hrvaškimi in bosanskimi. S temi okoliščinami bi si najlaže pojasnili povezavo slovensčine in glagolice v Gruberjevem zapisu.

Glede vsebine Gruberjevega zapisa je treba opozoriti, da je njegova druga vrstica skoraj identična z ustreznim mestom v očenašu rateškega rokopisa »body wola twoya«, četrta vrstica pa ima očitno metrično zgradbo (x x x x x x x) in je gotovo verz iz neke marijanske pesmi, podoben znanim »Marija, mati božja« (Srednjeveško slovstvo, Izbrano delo, Lj. 1972, str. 59) in »Marija, božja mati« (tam, str. 62).

Jože Koruza
 Filozofska fakulteta v Ljubljani

